

Gajdy i dudy żywieckie

Na terenie Beskidów Zachodnich spotykamy instrumenty dudowe o różnej budowie: gajdy w Beskidzie Śląskim i dudy żywieckie na Żywiecczyźnie

Gajdy

Instrumenty dudowe występujące na obszarze Beskidów Zachodnich znacząco się od siebie różnią. Przede wszystkim pod względem sposobu nadymania miecha, czyli skórzanego worka pełniącego funkcję rezerwuaru powietrza. **Gajdy** występujące w regionie Beskidu Śląskiego, podobnie jak [dudy i kozły z Wielkopolski](#), nadymane są za pomocą ręcznego mieszka zwanego w okolicach Istebnej, Jaworzynki i Koniakowa *dymlokiem*. **Dudy żywieckie** natomiast wyposażone są w ustnik, nazywany *duhacem* lub *dymacem*, za pośrednictwem którego grający wdmuchuje powietrze do skórzanego miecha. Instrumenty różnią się także pod względem czysto muzycznych możliwości, o których decyduje między innymi liczba otworów palcowych w *gajdzicy*, czyli piszczałce melodycznej. W gajdach otworów palcowych jest sześć, w dudach żywieckich – siedem, dodatkowy otwór umieszczony jest od spodu przebierki i pozwala na wydobywanie z instrumentu dodatkowego wysokiego tonu. Co ciekawe, w trakcie badań terenowych prowadzonych w latach 2013-2014 przez Macieja i Katarzynę Szymonowiczów, okazało się, że **gajdy przejmują od dud żywieckich pewne cechy konstrukcyjne i rozszerzają zasięg swego występowania**. Gajdy z siedmiootworową gajdzicą można dziś spotkać w południowo-zachodniej części Beskidu Żywieckiego.

Przebierka melodyczna w gajdach osadzona jest w metalowym pierścieniu zwanym *kotką*, w dudach żywieckich komora powietrza łącząca gajdzicę z miechem ma kształt koziej główki rzeźbionej w drewnie. Ostatnią znaczącą różnicą między instrumentami jest ich strój – w gajdach niższy (D, dawniej Es), w dudach żywieckich o dwie tonacje wyższy (F).

Gajdy i dudy żywieckie są instrumentami dwugłosowymi. Melodiom wygrywanym na *gajdzicy* towarzyszy stały niski dźwięk pochodzący z piszczałki burdonowej zwanej *hukiem*.

Podstawowym typem kapel występujących w Beskidach Zachodnich jest zespół złożony z dudziarza lub gajdosza i skrzypka, nazywanego w regionie *huślarzem*. Na instrumencie dudowym i na [skrzypcach](#) wygrywana jest ta sama melodia, każdy z muzykantów ozdabia ją jednak wedle własnego uznania. Uzyskane w ten sposób zjawisko brzmieniowe w terminologii naukowej określa się mianem [heterofonii](#).

Agnieszka GRZYBOWSKA